

Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin İncelenmesi (7. Seviye)

An Evaluation of the Activities in the 7th-Level Turkish and Turkish Culture Textbooks

Hilal Ece Tunç¹

Tunç, H. E. (2025). Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi (7. seviye). *Bezgek yabancılar Türkçe öğretimi dergisi*, 4(2), 126-147. <http://dx.doi.org/10.56987/bezgek.1658950>

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 16.03.2025
Kabul Tarihi: 18.04.2025
Yayın Tarihi: 15.06.2025

Anahtar Sözcükler

Türkçe eğitimi
Yurt dışında yaşayan
Türkler
Türkçe ve Türk kültürü
ders kitapları

Article Info

Received: 16.03.2025
Accepted: 18.04.2025
Published: 15.06.2025

Keywords

Turkish education
Turks living abroad
Turkish and Turkish
culture textbooks

Öz

Çalışmada, yurt dışında yaşayan Türk öğrencilerin Türkçeyi ve Türk kültürünü etkili bir şekilde öğrenmelerine yönelik MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) tarafından hazırlanan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki etkinliklerin nitelikleri incelenmiştir. 2019 tarihli 7. seviye ders kitabı örneklem olarak seçilmiş, etkinlikler dört başlık altında analiz edilmiştir: temel dil becerileri, dil bilgisi, kültürel unsurlar ve yönergeler. Temel dil becerileri etkinliklerinin dağılımı sayısal verilerle gösterilmişken, dil bilgisi ve kültürel unsurlar nitel açıklamalarla ele alınmıştır. Yönergeler açık-anlaşılır olmasına göre incelenmiş ancak tablo ile sunulmamıştır. Dinleme ve konuşma etkinliklerinin sayısının yetersiz olduğu tespit edilmiş, bazı etkinliklerde pedagoğa danışılması gerektiği belirtilmiştir. Dil bilgisi etkinliklerinin ise bir kısmının dil bilincini geliştirmekte yetersiz kaldığı, etkinlikten etkinliğe geçişte kopuklukların bulunduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, etkinlikler kültürel unsurlar açısından zengin içeriklere sahiptir.

Abstract

This study examines the pedagogical qualities of the activities found in the Turkish and Turkish Culture textbooks prepared by the Ministry of National Education (Tur: MEB) for Turkish students living abroad, with the aim of supporting their effective acquisition of the Turkish language and culture. The analysis focuses on the 2019 edition of the 7th-level textbook, which was selected as the sample. Activities were evaluated under four main categories: basic language skills, grammar, cultural elements, and instructional clarity. The distribution of activities related to basic language skills was presented with quantitative data, while grammar and cultural elements were assessed through qualitative analysis. Instructions were examined in terms of clarity and comprehensibility, though the findings were not tabulated. The analysis revealed that the number of listening and speaking activities was insufficient and highlighted the need for pedagogical consultation in the design of certain tasks. Additionally, some grammar activities were found to be inadequate for fostering language awareness, and inconsistencies were observed in the transitions between activities. Nevertheless, the textbook was found to be rich in its representation of cultural elements.

Giriş

İnsan, çevresinde gelişen durumları anlamak ve bunlara karşılık olarak kendini ifade etmek için dili kullanır. Dil kullanımı, dilin olduğu toplumla bağlantılıdır. Kişi, ait olduğu toplumun dilini öğrenir ve dolayısıyla o toplumun değer yargılarını, öğretilerini benimser.

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye. 23280860@stu.omu.edu.tr

Doğan Aksan “ana dili” kavramını; kişinin önce annesinden ve diğer yakınlarından, sonra etkileşimde bulunduğu farklı çevrelerden öğrenip içselleştirdiği ve bilinçaltına kazıdığı, toplumla güçlü bir yakınlık kurmasına yarayan dil olarak tanımlamıştır (Aksan, 1990, s. 81) Ana dilinin kişinin toplumla kurmasını sağladığı bağ ve o dille birlikte edinilen dünya görüşünün etkisi, kişi başka dilleri ileri seviyede öğrenmiş olsa bile devam eder.

Bazı durumlarda kişiler keyfi veya zorunlu olarak kendi milletinden uzağa göç etmekte, farklı ülkelerde yaşamaktadırlar. Aynı şekilde çeşitli sebeplerle yurt dışına yerleşmiş olan çok sayıda Türk de bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından paylaşılan verilere göre, 6 buçuk milyondan fazla Türk yurt dışında yaşamaktadır. Türklerin 5 buçuk milyonu ise Batı Avrupa ülkelerine yerleşmiştir. Sonradan Türkiye’ye dönmüş olan 3 milyon Türk ile birlikte neredeyse 9 buçuk milyon kişiyi kapsayan bir göç hareketi yaşanmıştır (MFA, 2024) Veriler oldukça büyük bir sayıyı ifade etmektedir.

Yurt dışında yaşayan Türkler üzerinde yapılan araştırmalar Türklerin içinde yaşadığı toplumla yakınlaşmak için fazla çaba sarf etmediklerini, mesafeli bir yaşam sürdürdüklerini göstermektedir (Aksoy, 2010, s. 7-38) Dil öğrenme hususunda ise Türklerin ana dili olarak ilk önce Türkçeyi öğrendiklerini; aile arasında Türkçe, sosyal ortamlarda ise yaşadıkları ülkenin dilini konuştuklarını gösteren araştırmalar mevcuttur (Büyükkiz ve Yıldız, 2021, s. 93) Çalışmalar Türklerin farklı kültürlerle yakınlaşma konusundaki isteksizliğiyle beraber, ana dillerini kullanmayı tamamen bırakmadıklarını da ortaya koymaktadır. Bu gerçeklik Türklerin yaşadıkları ülkeye uyum sağlamaları noktasında olumsuz etkiye sahip olsa da kendi kültür ve dillerini korumaları bakımından olumlu bir etkiye sahiptir.

Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının Türkçeyi doğru şekilde öğrenmeleri ve içinden çıktıkları kültürü daima hatırlamaları hususunda MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) tarafından hazırlanan ve MEB’e bağlı okullarda kullanılan Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları önem taşımaktadır. Türkçe ve Türk kültürü dersi; Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının Dış İşleri Genel Müdürlüğü ve Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığıyla kurduğu iş birliği sonucunda ortaya çıkan “Uzaktaki Yakınlarımız” projesi kapsamında uygulamaya konmuştur. Öğrencilerin bulundukları ülkede yaşayan Türklerle iletişim kurmaları, Türkiye’deki yakınlarıyla bağlantılarını sürdürmeleri, yaşadıkları ülkede Türk kültürünü tanıtmaları projenin amaçları arasındadır. Türkçe ve Türk kültürü dersinin de bu amaçlara hizmet edeceği öngörülmüştür ve 1986, 2000, 2006 ve 2009 senelerinde *Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı* yenilenmiştir (Şen, 2010, s. 246-247). Programlar doğrultusunda hazırlanan Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları 2019 senesinde Yurt Dışındaki Türk Çocukları için Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı ile birlikte tekrar güncellenmiştir. Program sekiz seviyeye ayrılmış ve ders kitapları da buna uygun şekilde düzenlenmiştir, her seviye için ayrı bir kitap hazırlanmıştır. Türkçeyi hiç öğrenmemiş olan öğrenciler için öğretmen kılavuz kitapları, çalışma kitapları ve Türkçeye hazırlık kitapları üretilmiştir (Okur ve Yavuz, 2022, s. 61). Böylece hem öğrenci hem de öğretmen için kolaylık sağlanmıştır. 2024 senesinde ise *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli* kapsamında *Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Programı* bir kez daha yenilenmiştir. Yenilenen programda da öğrenme çıktıları sekiz seviyeye ayrılmıştır. Ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarına yer verilmiştir. İki programda da benzer yaklaşımlar görülmektedir.

Programların uygulanmasında materyaller kadar uygulayıcılar da önem taşımaktadır. MEB Türkçe ve Türk kültürü dersi için; Türkçe, Türk dili ve edebiyatı, İngilizce, sınıf öğretmenliği, din kültürü ve ahlak bilgisi vb. branşlardan öğretmenler görevlendirmektedir. Bu öğretmenler gittikleri ülkelerde devlet okullarında, çeşitli Türk derneklerine veya Maarif Vakfına bağlı okullarda çalışmaktadır (Baskın ve Toyran, 2021, s. 1131). 2024 senesinde 429 öğretmen ile 40 öğretim

elemanının yurt dışında görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır. MEB'in Türk kültürünün aktarılmasına yönelik amacını yüksek öğretim kademesi için de sürdürdüğü görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Türkçe ve Türk kültürü kitapları için yapılan çok sayıda çalışma bulunmaktadır ancak bu çalışmaların çoğu güncellenmiş olan 2019 kitapları üzerine değil, eski kitaplar üzerine yapılmıştır (Okur ve Yavuz, 2022, s. 62) Yeni kitaplar üzerine yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarına yönelik tutumu incelendiğinde çok sayıda öğrenci Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının kendilerinde motivasyon düşüşüne sebep olduğunu bildirmiştir (Büyükkiz ve Yıldız, 2021, s. 93) Yapılacak olan çalışmada, sözü geçen çalışmadan da hareketle, 2019 senesinde yayımlanmış olan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının sebep olduğu motivasyon düşüşünün sebebine açıklama getirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 7. seviye Türkçe ve Türk kültürü (Kurudayıoğlu, s. 2019) ders kitaplarında kullanılması tercih edilen etkinliklerin nitelikleri incelenecektir. Çünkü etkinlik kelimesi; kökeni gereği etkin olmayı ifade etmektedir. Etkinlikler öğrenciyi güdüler, aktif kılar, ona yaşamla bağdaştırabileceği somut örnekler sunar (Pollet, 2015, s. 7; akt. Çevik ve Güneş, 2017, s. 273) Türkçe eğitiminde de faydalanan etkinlik yaklaşımında da bu özelliklere ek olarak etkinliklerin öğrenmeyi daha kalıcı hâle getirdiği; öğrenciyi zihinsel, sosyal ve dilsel olarak geliştirdiği öne sürülmektedir (Güneş, 2017, s. 52) Çalışmada ortaya konan görüş, etkinliklerin sahip olduğu niteliklerin öğrenci motivasyonunu etkilemesinin mümkün olduğudur.

7. seviye Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer alan etkinliklerin nitelikleri incelenirken üstünde durulacak olan dört temel soru bulunmaktadır:

1- 7. seviye Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer alan ve dört temel dil becerisini geliştirmeyi hedefleyen etkinliklerde yer alan dil becerilerinin temalara dağılımları ve etkinliklerin içeriği nasıldır?

2- Dil bilgisi etkinliklerinin temalara dağılımı ve içerikleri nasıldır?

3- Etkinliklerin içerdiği kültürel unsurlar temalara göre nasıl bir dağılım göstermektedir ve bu unsurların nitelikleri nelerdir?

4- Etkinliklerin yönergeleri 7. sınıf seviyesi için açık ve anlaşılır mıdır?

Bunlar; Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında yer alan etkinlikler hakkında bir sonuca ulaşabilmek için değerlendirilecek olan hususlardır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

7. sınıflar için hazırlanmış olan Türkçe ve Türk kültürü ders kitabındaki etkinliklerin inceleneceği nitel araştırma modelindeki bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizinden faydalanılmıştır.

Doküman analizi; var olan belgeler incelenirken notlar alınan, alınan notların da yardımıyla belge hakkında değerlendirme yapılan bir nitel araştırma yöntemidir (Karasar, 2005; akt. Sak, 2021, s. 230)

İnceleme Nesnesi

Çalışmanın inceleme nesnesini Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki etkinlikler oluşturmaktadır. Yedinci seviye ders kitabı etkinliklerinin daha önce özel olarak incelenmemiş olması nedeniyle bu çalışma yapılmıştır.

Çalışma, yalnızca 7. sınıf seviyesi için hazırlanmış olan Türkçe ve Türk kültürü ders kitabını kapsamaktadır. Kitabın etkinliklerinin inceleneceği hususlar; dört temel dil becerisi, dil bilgisi, kültürel unsurlar ve yönergeler olmak üzere dört konu başlığıyla sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Araçları

Çalışmada veri toplama işlemi 7. sınıf Türkçe ve Türk kültürü ders kitabı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Alan yazınında “Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Dört Temel Beceri ve Dil Bilgisi Etkinlikleri Üzerine Bir İnceleme (5. Seviye Örneği)” isimli çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada, farklı bir sınıf seviyesinin incelenmesinin yanı sıra etkinliklerin şekilsel unsurları yerine yönergelerine odaklanılmıştır. Kitaptaki etkinlik örneklerinden görseller eklenerek çalışmanın daha anlaşılır olması amacı güdülmüştür.

Görsel 1. Türkçe ve Türk Kültürü 7 Kitap Kapağı

Ders kitabındaki etkinliklerden bazıları birden fazla beceri alanına hitap ettikleri için veriler bu duruma dikkat edilerek analiz edilmiş ve tablolastırılmıştır. Örneğin, metne başlık yazma etkinlikleri hem okuma hem de yazma etkinliğidir. Bu sebeple; Tablo 1’deki bir temada yer alan dört temel dil becerisi etkinliklerinin toplamı, temadaki toplam etkinlik sayısına eşit değildir. Ayrıca resim çizme, logo tasarlama, bulmaca çözme gibi etkinlikler kitapta yazma etkinliği olarak gösterilmiş ve tabloya da böyle eklenmiştir. Eşleştirme etkinlikleri ise genellikle okuduğunu anlama temelli olduğu için okuma etkinliği olarak kabul edilmiştir. Dinleme etkinliklerinin de bir kısmı “dinleme / izleme” kapsamındadır ancak tamamı tabloda “dinleme” başlığı altında gösterilmiştir. Veriler inceleme materyali olarak seçilen Türkçe ve Türk kültürü 7. Sınıf ders kitabındaki 8 temanın 25.03.2024-08.04.2024 tarihleri arasında incelenmesi ve bu inceleme esnasında notlar alınması yoluyla toplanmıştır.

Etik Kurul İzni

Çalışma, etik kurul izni gerektirmemektedir.

Bulgular

Sekiz tema; “7. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabında Dört Temel Dil Becerisi Etkinlikleri”, “7. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabında Dil Bilgisi Etkinlikleri”, “7. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabındaki Etkinliklerde Kültürel Unsurlar”, “7. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabındaki Etkinliklerin Yönergeleri” olmak üzere 4 başlıkta incelenmiş ve sunulmuştur.

7. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabında Dört Temel Dil Becerisi Etkinlikleri

Tablo 1. 7. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabında Dört Temel Dil Becerisi Etkinliklerinin Sayısal Dağılımı

Tema	Dinleme	Okuma	Konuşma	Yazma
1.tema	2	7	5	16
2.tema	1	6	6	9
3.tema	3	3	3	5
4.tema	2	5	4	12
5.tema	3	5	2	7
6.tema	2	1	4	8
7.tema	3	3	5	7
8.tema	1	4	4	5
Toplam	17	34	33	69

Temaların tamamında ağırlığın yazma becerisine verildiği görülmektedir. Dört temel dil becerisinin günlük hayattaki kullanım sıklığının belirlendiği bir çalışmaya göre insanlar zamanlarının %40’ını dinleyerek, %35’ini konuşarak, %16’sını okuyarak, %9’unu ise yazarak geçirmektedir (Hagevik, 1999; akt. Çankaya, 2004, s. 17) Türkçeye maruz kalma durumu aile ortamı dışında az olan veya hiç olmayan Türk öğrenciler için öncelikli olarak üzerine düşülmesi gereken beceriler, iletişim kurmaya yarayan konuşma ve dinleme becerileridir. Aksi takdirde öğrencilerin Türkçede iletişim kurmayı unutmaları ve Türkiye’ye geldiklerinde zorluk çekmeleri mümkündür.

Kitapta konuşma becerisinin de okuma becerisiyle çok yakın bir dağılıma sahip olduğu gözlenmektedir. Üstelik çalışmada okuma metinleri birer “okuma etkinliği” olarak sayılmamış, metinlerle bağlantılı olan okuduğunu anlama soruları bu kapsamda gösterilmiştir. Aslında iki beceri kıyaslandığında kitapta konuşma etkinliklerine verilen yer sayı olarak çok daha azdır. Dinleme etkinlikleri ise konuşma etkinliklerinin yarısına yakın bir sayıdadır. Oysa günlük hayatta en çok kullandığımız beceri de dinlemedir. Dinleme becerisinin taşıdığı öneme rağmen ihmal edilmiş bir beceri olması daha önce de gündeme getirilmiş bir gerçektir (Doğan, 2010, s. 266) Aynı durum Türkçe ve Türk kültürü 7 kitabı için de geçerlidir.

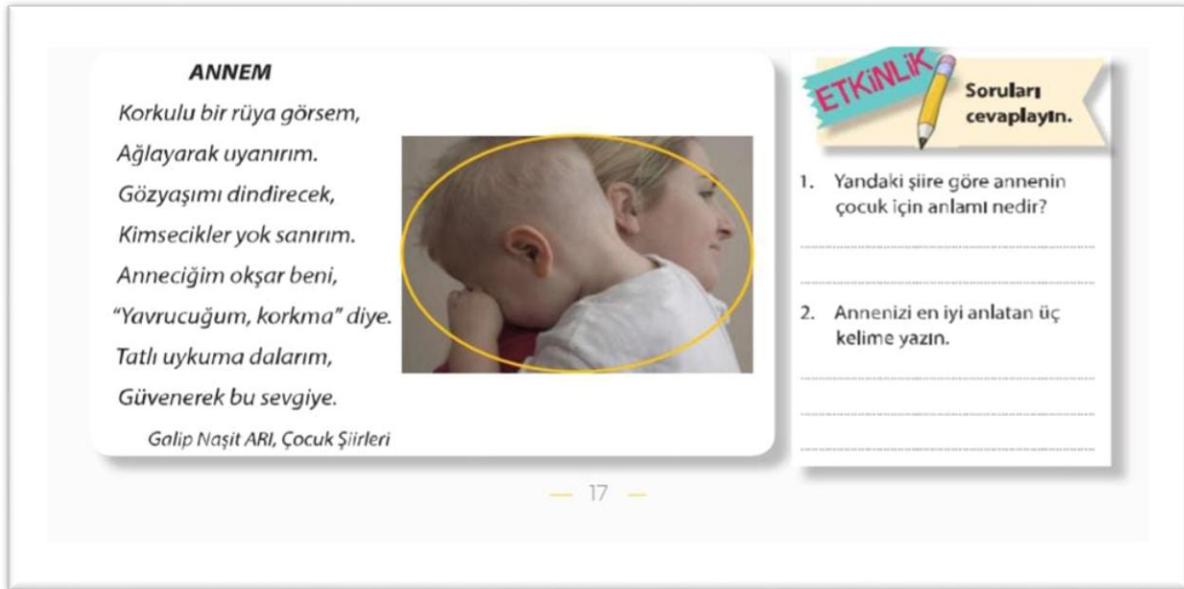
İncelenen 8 temanın 7’sinde yazma etkinliğiyle birlikte çizme çalışmasına da yer verilmiştir ve etkinlikler; görsel olarak öğrenen öğrenciler için daha ilgi çekici, doyurucu bir hâle getirilmiştir. Ayrıca 8 temanın 6’sında dinleme etkinlikleriyle birlikte izleme çalışmasına da yer verilmiştir. Böylece daha fazla duyuya hitap edilmiş ve öğrenme daha akılda kalıcı hâle getirilmiştir. Günümüz şartlarında öğrencilerin bilgiye genellikle videolar izleyerek ulaştığı da göz önünde bulundurulduğunda uygun bir tercih olmuştur.

Metne yeni başlık yazma veya başlığın metinle uyumlu olup olmadığını yorumlama etkinliğine 8 temanın 4’ünde yer verilmiştir. Eşleştirmeler de aynı şekilde 8 temanın 4’ünde yer almıştır. Bulmaca ve şifre çözme etkinliklerine ise 8 temanın 3’ünde yer verilmiştir.

Etkinliklerin genel özellikleri incelendiğinde; etkinliklerin temalara konuyla bağlantılı bir şekilde dağıldığı, herhangi bir kopukluk bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca son tema hariç tüm temalarda araştırma yapmaya yönlendiren etkinliklere yer verilmiştir. Bunlardan iki tanesi ise röportaj

yapmayı, çevreye soru sormayı gerektiren araştırmalardır. Bu sayede öğrencinin güncel hayatla bağ kurarak öğrenmesi sağlanmıştır.

Etkinliklerin genel nitelikleri dışında içerikleri de incelendiğinde birinci tema olan “Ben ve Ailem” ’de yer alan “Annem” ve “Ninni” isimli metinlerin etkinliklerinin pedagojik açıdan problem teşkil edebileceği tespit edilmiştir. Öğrenciler içinde annesi vefat etmiş olanlar olabileceği gibi, bir şekilde anne figüründen mahrum kalmış öğrenciler olması da mümkündür. Tema bütünüyle aileyle ilgili olmasına karşın aileye dair bilgi verme ve kültürel unsurları aktarma amacının dışına çıkılıp etkinliklerin duygusal bir boyuta taşınması uygun değildir.

Görsel 2. Birinci Temada Yer Alan “Annem” İsimli Metin ve Etkinliği (s. 17).

Görsel 3. Birinci Temada Yer Alan “Ninni” İsimli Metin ve Etkinliği (s. 18).

Tema sonu soruları kitabın genelinde bulunan bir etkinlik değildir. Temalar ya bir projeyle ya da farklı bir etkinlikle bitirilmiştir. Yalnızca 6. temada tema sonu sorularına yer verilmiştir. Bu temada aşağıda görseli eklenen tema soruları içinde 10. sorudaki poster hazırlama çalışması haricinde tamamen

tekrara düşülmüştür. İlk 9 soru öğrencinin tema içerisinde sıkça karşılaştığı soruların bir tekrarıdır. Bu kadar sık tekrara düşülmesinin motivasyon düşüşüne sebep olması olasıdır.

GEÇMİŞE AÇILAN KAPI

ETKİNLİK Bu temada karşılaştığınız bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayın.

1. Bu temada yeni öğrendiğiniz kelimeleri hatırlayın ve aşağıya yazın.
2. Bu temada en sık kullanılan kelimeleri hatırlayın ve aşağıya yazın.
3. Bu temada karşılaştığınız tarihi kişileri hatırlayın ve aşağıya yazın.
4. Bu temada karşılaştığınız tarihi dönemleri hatırlayın ve aşağıya yazın.
5. Bu temada gördüğünüz yardımlaşma yollarını hatırlayın ve aşağıya yazın.
6. Bu temada gördüğünüz benzer yardımlaşma yollarını hatırlayın ve aşağıya yazın.
7. Bu temada gördüğünüz Türkiye'nin yaptığı yardım miktarlarını hatırlayın ve aşağıya yazın.
8. Bu temada gördüğünüz yardım kuruluşlarını hatırlayıp aşağıya yazın.
9. Bu temada gurur duyduğunuz bölümleri hatırlayın ve aşağıya yazın.
10. Hatırladığınız bu bilgilerden hareketle bir poster hazırlayın. Posterinizi arkadaşlarınızla paylaşın. Sosyal medya paylaşımları da yapabilirsiniz.

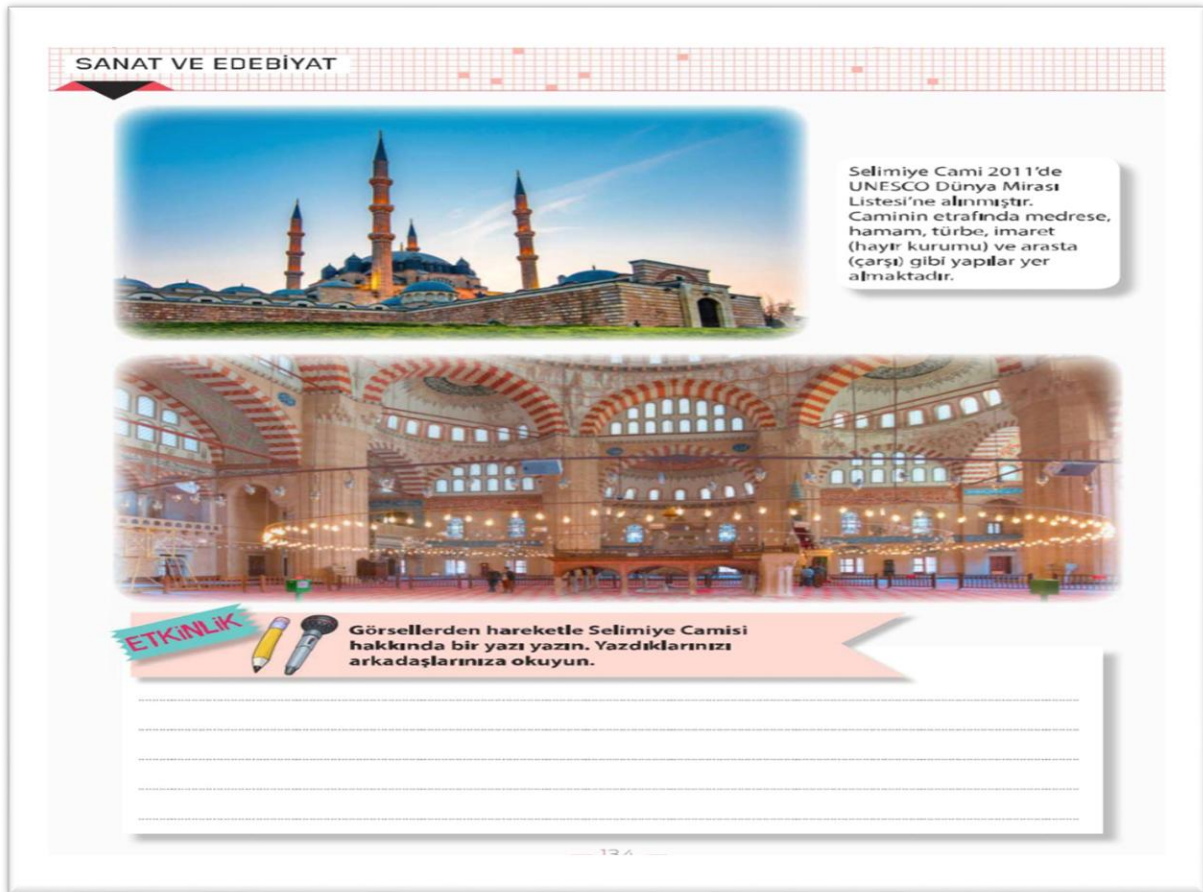
— 126 —

Görsel 4. 6. Tema, Tema Sonu Soruları (s. 126).

7. tema olan “Sanat ve Edebiyat” temasında İshak Paşa Sarayı tanıtılırken sanal bir tur yapma imkânı sunulmuş ve karekod eklenmiştir. Ancak aynı temada yer alan Selimiye Camii tanıtımında bu tip bir imkân da detaylı bir tanıtım metnine de yer verilmemiştir. Kısa bir bilgi verilip iki resme bakarak öğrencilerden Selimiye Camii hakkında yazı yazmaları istenmiştir. Eğer bir öğrenci Selimiye Cami’sini gezmediyse veya uzun bir etkinlik aracılığıyla detaylıca hayal etme imkânı bulamadıysa bu etkinlik onun için herhangi bir cami hakkında yazı yazmaktan farksız olacaktır. Mevcut koşullarda bu nitelikte bir yazma çalışmasını İshak Paşa Sarayı’nın tanıtılmasının ardından yapmak daha uygun görülmektedir.

Görsel 5. 7. Temadaki “Taşı Dantel Gibi İşlemek, İshak Paşa Sarayı” Metni Etkinliği (s. 139).

Görsel 6. Selimiye Camii Üzerine Bir Etkinlik (s. 134).

Son olarak, beş farklı temada hem öğrenmenin kalıcı hâle gelmesi ve öğretilenlerin gündelik hayatla bağdaştırılması açısından etkili hem de bireye / topluma faydalı proje etkinliklerine yer verilmiştir. 2. tema olan “Çevre ve Farklılıklarla Birlikte Yaşama” da proje görevi, kuş evi yapıp okulda bir yere asmaktır. Bu proje öncesinde Türk tarihindeki kuş evi geleneğinden de bahsedilmiştir. 3. tema olan “Oyun ve Eğlence” de öğrencilerin yapması beklenen proje görevi; aile ve çevreye çocukluklarında oynadıkları oyunları sormak, bunları sınıfa tanıtmak ve arkadaşlarla oynamak, ayrıca onların çocuklarındaki oyuncaklardan birini yapmak ve sınıfa tanıtmaktır. 4. tema olan “Bayramlar ve Kutlamalar” da proje görevi, gruplara ayrılıp birer Ramazan panosu hazırlamaktır. 6. Tema olan “Geçmişe Açılan Kapı” ‘da iki proje görevi yer almaktadır. Temada önce öğrencilere Türklerdeki yardımlaşma geleneğine dair örnekler sunulmuş, sonra da ilk proje görevinde yardımlaşma amaçlı bir proje geliştirmesi istenmiştir. İkinci proje görevinde ise tema boyunca edinilen bilgilerden hareketle Türk kültüründe yardımlaşma geleneği hakkında bir poster hazırlamak ve sosyal medyada paylaşmaktır. 7. tema olan “Sanat ve Edebiyat” ‘da ise proje görevi, bir afiş tasarlamaktır.

Proje görevleri dışında; öğrenci için kitaptaki diğer etkinliklerden farklı, motivasyon artışına sebep olacak etkinlikler de bulunmaktadır. Örneğin 2. temada Türk tarihindeki ilginç vakıflar tanıtıldıktan sonra “Siz olsaydınız nasıl bir vakıf kurardınız?” diye öğrencilere sorulmuş; logo çizdirilmiş, slogan buldurulmuştur. 3.tema olan “Oyun ve Eğlence”de ise tamamı ile oyunlar üzerinedir ve etkinlikler öğrencinin ilgisini canlı tutacak şekilde tasarlanmıştır. 4. temada mahya geleneği tanıtılmış, örnek mahya resimleri konulmuş ve öğrenciden bir mahya yazması istenmiştir. Ayrıca öğrenciden misafir gelecekmiş gibi düşünerek iftar menüsü hazırlaması da bu temada istenmiştir. Bayram kutlaması için tebrik kartı hazırlama etkinliği de yine bu temaya aittir. 5. tema olan “Gezelim

Görelim” teması boyunca öğrenci etkinlikler aracılığıyla gezdirilmiş, son etkinlikte ise bir Türkiye haritası verilmiş ve hayatı boyunca gezdiği / görmek istediği yerleri işaretleyip arkadaşlarına gezisini anlatması istenmiştir. 7. temada Orhun Yazıtları’nın yerini Google Haritalar kullanarak görme seçeneği sunulmuştur. Teknoloji kullanımı açısından önemli bir etkinliktir. Aynı temada Çifte Minareli Medrese’nin motiflerinden bahsedilmiş ve “Siz olsanız nasıl bir motif çizerdiniz?” diye sorulmuş, çizmek için alan verilmiştir. Son tema olan “İnsan ve Doğa” da ise proje görevi niteliğinde olmamasına karşın gıda israfına çözüm bulmak amaçlı bir münazara etkinliği eklenmiştir. Münazara benzeri konuşma etkinliklerinin sayısının artırılması öğrencilerin derse daha aktif katılmasını sağlayacaktır.

7. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabında Dil Bilgisi Etkinlikleri

Tablo 2. 7. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabında Dil Bilgisi Etkinliklerinin Temalara Dağılımı

Temalar	Dil bilgisi içerikleri
1. tema	İçinde deyimler (“başucunda olmak”, “baş üstünde tutmak”, “gece gündüz dememek”) bulunan başlıksız, kısa bir metin ve ardından deyimleri anlamlarıyla eşleştirme etkinliği (s. 17) “Türkçemiz” isimli şiirin ardından gelen yabancı sözcükleri atmanın ne anlama geldiği sorusu “Türkçemiz isimli şiirin “sizce Türkçedeki en güzel kelime nedir?” etkinliği
2. tema	Metinden çıkarılan sonuca göre boşluk doldurma, cümlede anlam etkinliği (s. 34) “Metinde ‘hayranlık uyandırmak’ ifadesi ne anlamda kullanılmıştır?” sorusu (s. 38)
3. tema	“Dilimin ucunda kelimeler” isimli kelime oyunu etkinliği “Metinde ‘parmaklarını tuşlara kelepçelemek’ ifadesiyle ne anlatılmak istenmiştir?” sorusu (s. 63) “Dilli Düdük şarkısı bulmacası” ve şarkıdaki deyim / atasözlerini bulma etkinliği
4. tema	Ramazan ayıyla ilgili kavramları daire içine alma etkinliği (s. 82)
5. tema	Şiirde geçen kelime ve anlamları eşleştirme ve bilinmeyen sözcükleri karekodla Türk Dil Kurumundan (TDK) öğrenme etkinliği (s. 99) Etkinlikte verilen türemiş kelimelerin türedikleri kelime ve kelimeleri yazma etkinliği (s.106)
6. tema	“Siftah” kelimesinin anlamını metin aracılığıyla tahmin etme (s. 114) Etkinlikte verilen türemiş kelimelerin türedikleri kelime ve kelimeleri yazma, ek olarak farklı türemiş kelime örnekleri yazma etkinliği (s. 118)
7. tema	“Metindeki tırnak ve ünlem işareti hangi sebeple kullanılmıştır? İşaretleyin.” etkinliği (s. 136) Dinlenen metinde geçen kelimeleri anlamıyla eşleştirme etkinliği (s. 141) Metinden hareketle “esmer lekeler” ve “toprak anamızın koyu yeşil saçları” kelime gruplarının anlamlarını yazma (s. 142) “-da” ekinin kullanımıyla ilgili bir etkinlik (s. 142)
8. tema	Resimleriyle verilen atasözlerinden hangilerinin israfı ilgili olduğunu bulma etkinliği (s. 155)

Kitapta dil bilgisi etkinlikleri için özel bir konu başlığı ayrılmadığı, dil bilgisi kazanımlarının metinler aracılığıyla sezdirildiği tespit edilmiştir. Etkinlikler içinde ise deyim / atasözleri, kelime grupları ve kelime bilgisine dair çalışmalara yer verilmiştir. Doğrudan dil bilgilendirme yapıları ile ilgili olarak sadece türemiş kelimeler, noktalama işaretleri ve “-DA” eki üzerine etkinlik oluşturulmuştur.

2. İkinci bölümde yer alan “Yabancı sözcükleri at!” dizesiyle ne anlatılmak istenmektedir? Doğru seçeneğin başındaki kutucuğa “D” harfi koyun

- ☐ Yabancı dil öğrenmek
- ☐ Çok dinleyip az konuşmak
- ☐ Her sözün en güzelini söylemek
- ☐ Dile sonradan qiren yabancı sözcükleri kullanmamak

Görsel 7. Yabancı Sözcükler Hakkında Bir Etkinlik

Etkinlikte “Yabancı sözcükleri atma” konusu üzerinden ise bir dil bilinci oluşturulmaya çalışılmış ancak bu basit bir “doğru-yanlış” etkinliğiyle gerçekleştirilmiştir.

2. tema	Farklı dillerde selamlaşma etkinliği (s. 31) Farklı bir ülkeyi araştırma etkinliği (s. 33) Osmanlı dönemindeki millet sistemi ve hoşgörüyü anlatan metne başlık bulma etkinliği (s. 38) Mevlâna ve Yunus Emre'nin "sevgi" kavramına yaklaşımının yer aldığı metnin ardından "sizce sevgiden başka hangi evrensel değerler vardır? Aşağıya yazın ve arkadaşlarınızla paylaşın." etkinliği (s. 39) Toplum yararına hayali bir vakıf kurma etkinliği (s. 46) Türklerdeki kuş evi geleneğinin anlatılmasının ardından kuş evi yaptırma etkinliği (s.38)
3. tema	"Yedi Kiremit" oyunu hakkında bilgilendirme ve yazma soruları (s.56) "Affan Dede" isimli şahsiyeti eleştirme etkinliği (s. 60) "Dilli Düdük" isimli şarkıyı dinleyip şarkıdaki atasözü ve deyimleri bulmacada işaretleme etkinliği (s. 64) Şiirde geçen çocuk oyunlarının altını çizme etkinliği (s. 65) Aile ve çevreye çocukluklarında oynadıkları oyunları sorma, bunları sınıfa tanıtma ve arkadaşlarla oynama; ayrıca onların çocuklarındaki oyuncaklardan birini yapma ve sınıfa tanıtma temalı bir proje görevi (s. 69)
4. tema	"Ramazan" temalı görseller ve "Bu görsellerden ne anlıyorsunuz?" sorusu (s. 73) Diğer dinlerdeki oruç ibadetiyle İslam dinindeki oruç ibadeti karşılaştırarak yazma etkinliği (s. 74) Bir konuşma etkinliği olarak bütün dinlerde oruç ibadeti olmasının sebebinin tartışılması istenmiş (s. 74) "Diş Kirası" isimli, diş kirası geleneğini anlatan metin ve yazma soruları (s. 76) "Tekne Orucu" isimli metinde öğlene kadar tutulan çocuk orucu anlatılmış ve bir yazma sorusu eklenmiş (s. 77) "Sizin aileniz Ramazan'da neler yapıyor?" sorusu ve konuşma etkinliği (s. 77) Mahya yazma etkinliği (s. 80) Mani dinleme etkinliği (s. 80) İftar menüsü hazırlama etkinliği (s. 82) Erzak ve nakit yardımı toplama, iftar çadırı kurma gibi yardımların anlatıldığı haber metinlerini karekoddan okuma etkinliği (s. 83) Barış Manço'nun "Bugün Bayram" isimli şarkısını dinleme etkinliği (s. 84) Ramazan Bayramı'nı kutlamak için tebrik kartı hazırlama etkinliği (s. 86-87) Yaşanılan ülkedeki bayramlardan birini Ramazan Bayramı'yla karşılaştırma temalı bir yazma etkinliği (s. 87) Ramazan panosu hazırlama projesi (s. 88)
5. tema	"Allı Turnam" türküsünü dinleme ve ardından türküdeki duyguları tespit etme etkinliği (s. 92) Ağrı Dağı efsanesi devamını tahmin etme ve karekoddan okuma etkinliği (s. 94) Ağrı ve Erciyes dağlarını karşılaştırma temalı yazma etkinliği (s. 96) Erciyes tanıtım afişi hazırlama etkinliği (s. 97) Karacaoğlan'dan bir koşma örneği ve yazma soruları (s. 99) "İlgaz Anadolu'nun Sen Yüce Bir Dağısın" türküsünü dinleme ve boşlukları doldurma etkinliği (s. 103) Uludağ tanıtım filmi izleme ve boşluk doldurma etkinliği (s. 104) Türkiye haritasını renklendirerek bir gezi rotası planlama etkinliği; dağ, ova, göl ve akarsuların ayrı ayrı renklendirilmesi istenmiş (s. 107)
6. tema	Bir hadis olarak "Komşusu açken tok yatan bizden değildir." sözü ve burada ne anlatılmak istendiğine dair yazma / konuşma etkinliği (s. 112) Osmanlılarda yardımlaşma temalı bir video izleme etkinliği (s. 112) Fatih Sultan Mehmet'le ilgili olan "Fatih Çarşısı" metninden sonra sorulan yazma soruları (s. 114) Müslümanların yardım ederken neden din, dil, ırk ayrımı yapmadığı hakkında bir yazma sorusu (s. 115) Osmanlılardaki zimme defterlerini anlatan bir video ve bu geleneğin nasıl yaşatılabileceğine dair tartışma sorusu (s. 116) Müslüman bir devlet yöneticisinin gayrimüslimlere yardım etmesinin nasıl açıklanacağına dair bir değerlendirme, tartışma sorusu (s. 117) Öğrencilerden Türk kültüründe var olan askıda ekmek, askıda giysi, askıda bilet vb. Uygulamaların öğrencilerin yaşadıkları şehirde de olup olmadığının araştırması; yazarak, fotoğraf veya video çekerek sınıfla paylaşması istenmiş (s. 119) Kızılay'ın yurt dışında dağıttığı yardım paketlerini araştırıp bunun hakkında yazı yazma etkinliği (s. 124) Farklı dönemlerde Türk toplumunda yardımlaşma temalı görseller ve bu görsellerden ne anlaşıldığına dair bir yazma etkinliği (s. 125)
7. tema	Orhun Kitabelerini Google haritalardan görme etkinliği (s. 130) Orhun Kitabelerinin nasıl çözüldüğüne dair bir tartışma sorusu (s. 130) Çifte Minareli Medrese için motif çizdirme etkinliği (s. 131) Yunus Emre'nin şiirlerinden örnekler ve onun dünyada anılıyor olma sebebini araştırıp yazma etkinliği (s. 132) Selimiye Camii hakkında yazı yazma etkinliği (s. 134) Mimar Sinan'ın ustalık ve çiraklık eserini tahmin edip yazma sorusu (s. 135) Mimar Sinan'la ilgili bir olayın anlatıldığı "eğri minare" isimli metin ve yazma soruları (s. 136) Mostar Köprüsü'nün nasıl ayakta durabildiğine dair bir tartışma sorusu (s. 137) İshak Paşa Sarayı'nı sanal turla gezme etkinliği (s. 139) Ünlü Türk edebiyatçıların fotoğrafları ve onların içerisinden tanınıyor olanları anlatma etkinliği (s. 140) Ömer Seyfettin'in "Kaşığı" hikâyesini karekoddan dinleme ve devamını tahmin edip yazma etkinliği (s. 141) Sait Faik Abasıyanık'ın "Son Kuşlar" isimli hikâyesini karekoddan dinleme etkinliği (s. 142) Türk kültürel unsurlarını tanıtan bir afiş hazırlama etkinliği (s. 143)

8. tema	Kilimden çanta yapılmasıyla ilgili, geri dönüşüm temalı bir girişimcilik hikâyesinin anlatıldığı dinleme metni (s. 151) Yemek artıklarının sokak hayvanlarına verilmesi hakkında gazete haberini karekoddan okuma etkinliği (s. 152) Yaşanılan ülkede aşure geleneğine benzer bir gelenek olup olmadığına dair bir konuşma sorusu (s. 154) İsraf temalı atasözlerini tespit etme etkinliği (s. 155)
---------	--

“Ben ve Ailem” isimli 1. temada çoğunlukla “aile” temasından kültürel değerler etkinlikler aracılığıyla aktarılmıştır. Yine bu temada yer alan “Türkçemiz” isimli şiir ise, kişinin milli kimliğinin bir parçasını ifade etmesi sebebiyle “ben” temasıyla ilişkilidir. Ek olarak, farklı kültürlerin düğünleriyle Türk kültürünün düğünlerini karşılaştırma etkinliği “kültürlerarasılık” kapsamında düzenlenmiş bir etkinliktir. 2. tema olan “Çevre ve Farklılıklarla Birlikte Yaşama” da ise ismiyle de bağlantılı olarak çok sayıda kültürlerarası unsur içermektedir. Kültürlerarası bağlantı kurulurken Türk kültüründen “hoşgörü”, “sevgi” kavramlarına dair örnekler yer verilmiştir. “Yunus Emre” gibi bir edebi değerden söz edilmiştir. Türklerdeki vakıf geleneği ve kuş evleri hakkında etkinlikler hazırlanmıştır. Bunlar, Türk öğrencileri kendi kimliklerine ısındırarak niteliktedir.

“Oyun ve Eğlence” isimli 3. temada Türk oyunları tanıtılmış ve buna yönelik etkinlikler düzenlenmiştir. 4. tema olan “Bayramlar ve Kutlamalar” temasında dini bayramlara yer verilmiştir.

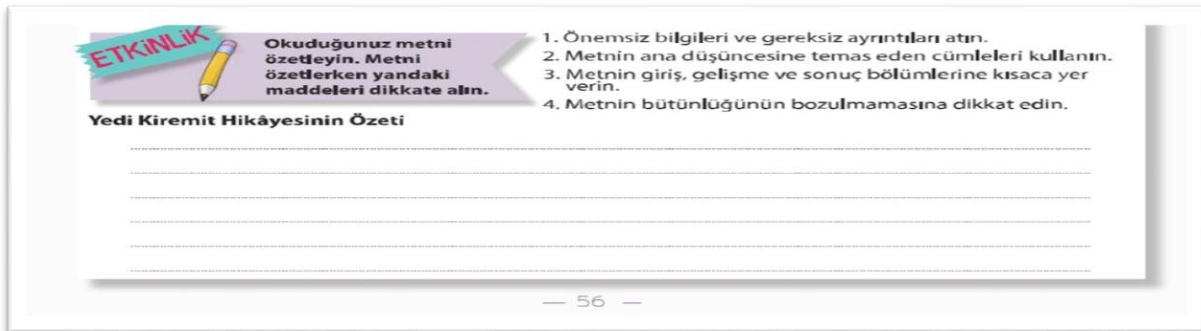
5. tema olan “Gezelim Görelim” temasında Türkiye’nin önemli coğrafi mekânları tanıtılmıştır. Sınırlı bir tanıtım olmuştur. Temaya bir türkü dinleme etkinliğiyle başlanması ilgiyi artırmak için uygun bir tercih olmuştur. “Geçmişe Açılan Kapı” isimli 6. temada, Osmanlı Dönemi’nden yardımlaşma örneklerine yer verilmiş ve yardımlaşma gibi konularda din, millet ayrımı yapılmadığı vurgulanmıştır. Daha sonra, günümüzden de örnekler verilerek Türklerin yardımlaşmaya verdiği değer pekiştirilmiştir. Geçmiş ve günümüz arasında bağ kurulmuştur. Ancak Osmanlı Dönemi’nden önce de Türklerde var olan yardımlaşma geleneğine dair bir örnek sunulmamıştır. 7. tema olan “Sanat ve Edebiyat” temasında ise bu hususa dikkat edilmiş hem Orhun Kitabeleri’nden hem İslami Dönem’den hem de Cumhuriyet Dönemi edebiyatından örnekler sunulmuştur.

Son tema olan “İnsan ve Doğa” temasında az sayıda kültürel unsura yer verilmiştir. “Aşure” geleneğinin doğadan verimli şekilde faydalanmak kapsamında bir örnek olarak sunulması yerinde olmuştur. Yaşanılan ülkede aşure geleneğine benzer bir gelenek olup olmadığına dair bir konuşma sorusu sorulması ise “kültürlerarası” bir benzerliği tespit etmeye yöneliktir.

Deyim ve atasözleri hakkında etkinliklere 4 ve 5. temalar haricindeki tüm temalarda yer verilmiştir. Sekiz tema boyunca yalnızca iki türkü, iki şarkı, iki hikâye, bir ninni dinleme etkinliğine yer verilmiştir.

7. Seviye Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitabında Yer Alan Etkinliklerin Yönergeleri

Burada, kitapta yer alan etkinlik yönergelerinden örnekler sıralanmış ve açık, anlaşılır olma durumlarına göre yorumlanmıştır.

Görsel 9. Bir Özetleme Etkinliği ve Yönergeleri (s. 56).

Metin özetleme etkinliğinde öğrenciye özetlemenin nasıl yapılacağını da anlatılmasıyla açık, anlaşılır bir yönerge oluşturulmuştur.

ÇEVRE, FARKLILIKLAR VE BİRLİKTE YAŞAMA

ETKİNLİK

Sizden toplum yararına bir vakıf kurmanız istenseydi nasıl bir vakıf kurardınız? Aşağıdaki boşluğa yazıp sınıf arkadaşlarınıza okuyun.

Vakfın Adı:

Kurulduğu Yer:

Kuruluş Tarihi:

Vakfın Amacı:

Bu bölüme vakfınızın bir logosunu çizin.

Aşağıdaki boşluğa, kurduğunuz vakıf için insanların ilgisini çekecek bir slogan yazın.

— 46 —

Görsel 10. Bir Vakıf Tasarlama Etkinliği ve Yönergesi (s. 46).

ÇEVRE, FARKLILIKLAR VE BİRLİKTE YAŞAMA

PROJE GÖREVİ

Aşağıda listesi verilen malzemeleri kullanarak bir kuş evi yapın.

Kuş evi yapımına ilişkin internette videolar bulup izleyebilirsiniz.

Okul idarenizden izin alarak kuş evlerinizi uygun bir yere asın.

Bu çalışmayı grup halinde de yapabilirsiniz.

Malzemeler:

- Mukavva
- Renkli karton
- Boya kalemleri
- Yapıştırıcı
- Maket bıçağı
- Makas
- İp

Kuş evinizi süt ve meyve suyu kutuları gibi atık malzemeleri kullanarak da yapabilirsiniz.

— 48 —

Görsel 11. Bir Proje Görevi ve Yönergesi (s. 48).

Vakıf tasarlama, kuş evi kurma gibi etkinlikler tema boyunca öğrenciye benzer örnekler sunulduktan sonra eklenmiştir. Yönergeler detaylı ve anlaşılırdır. Özellikle kuş evi kurma etkinliğinde yalnızca video izlemeleri önerilmemiş; malzeme listesi de eklenmiştir.

ETKİNLİK

İnsanın sorumlulukları hakkında bir konuşma taslağı hazırlayın. Bunun için aşağıdaki konuşma planını kullanın. Bu konuşma planından hareket ederek sınıfta konuşun.

KONUŞMA PLANI

Konuşmanın başlığı:

.....

Konuşmanın başlangıç bölümü:

.....

Konuşmanın gelişme bölümü:

.....

Konuşmanın bitiş bölümü:

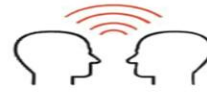
.....

Konuşmanın amacı:

.....

Konuşmayı etkili kılmak için kullanacağın sesli veya görsel unsurlar:

.....

— 47 —

Görsel 12. Bir Konuşma Planlama Etkinliği ve Yönergesi (s. 47).

Konuşma planlama etkinliğinde de özetleme etkinliğinde olduğu gibi öğrenciye yol gösterilmiştir. Konuşma öncesinde nasıl taslak hazırlayabileceğine dair bir şablon sunulmuştur.

ETKİNLİK

Okulunuzdaki diğer arkadaşlarınızla kültürümüzü tanıtmak amacıyla bir Ramazan panosu hazırlayın.

Bu çalışmayı yapmak için gruplara ayrılın.
Her bir grup farklı bir konuyla ilgili çalışma yapsın.
Yapılan çalışmalar konuyla ilgili görsellerle destekleyin.
Yapılan çalışmalar yan yana getirilerek tek bir panoda sergilensin.
Panonuzda aşağıdaki konularla ilgili yazı ve görsellere yer verebilirsiniz:

- İftar	- Oruç Satmak	- Akraba Gezmelere
- Oruç	- Tekne Orucu	- Ramazan Eğlenceleri
- Sahur	- Bayram Sabahı	- Ramazanda Yardımlaşma
- Diş Kırası	- Bayram Namazı	
- Arife Günü	- Mahya Geleneği	

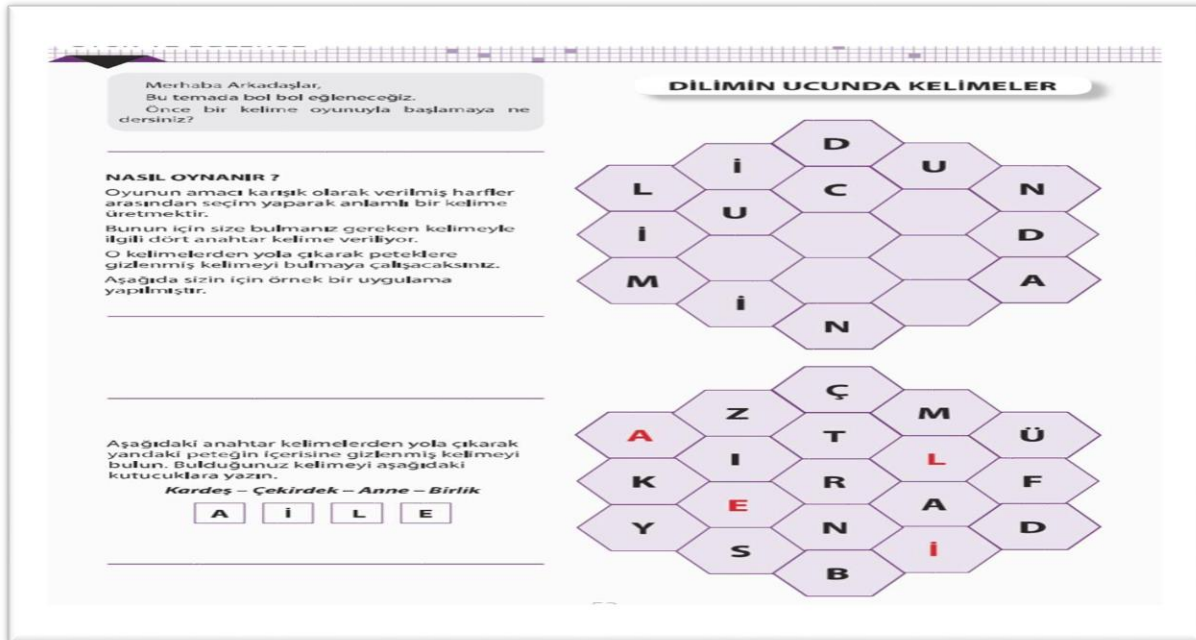
Görsel 13. Ramazan Panosu Hazırlama Etkinliği ve Yönergesi (s. 88).

Ramazan panosu hazırlama etkinliğinin yönergesinde öğrenciye fikir verebilecek kavramlar yer almıştır. Öğrenci için kolaylık sağlanmıştır.

Görsel 14. Bir Münazara Etkinliği ve Yönergesi (s. 160).

Münazara etkinliği; fikrini rahatça ifade edebilecek bir özgüven kazandırma, tartışma esnasında saygıyı koruma gibi becerilere hitap etmesi bakımından önemli bir konuşma etkinliğidir. Mevcut yönergede açık ve anlaşılır bir dille münazaranın hem kurallarından hem de aşamalarından bahsedilmiştir.

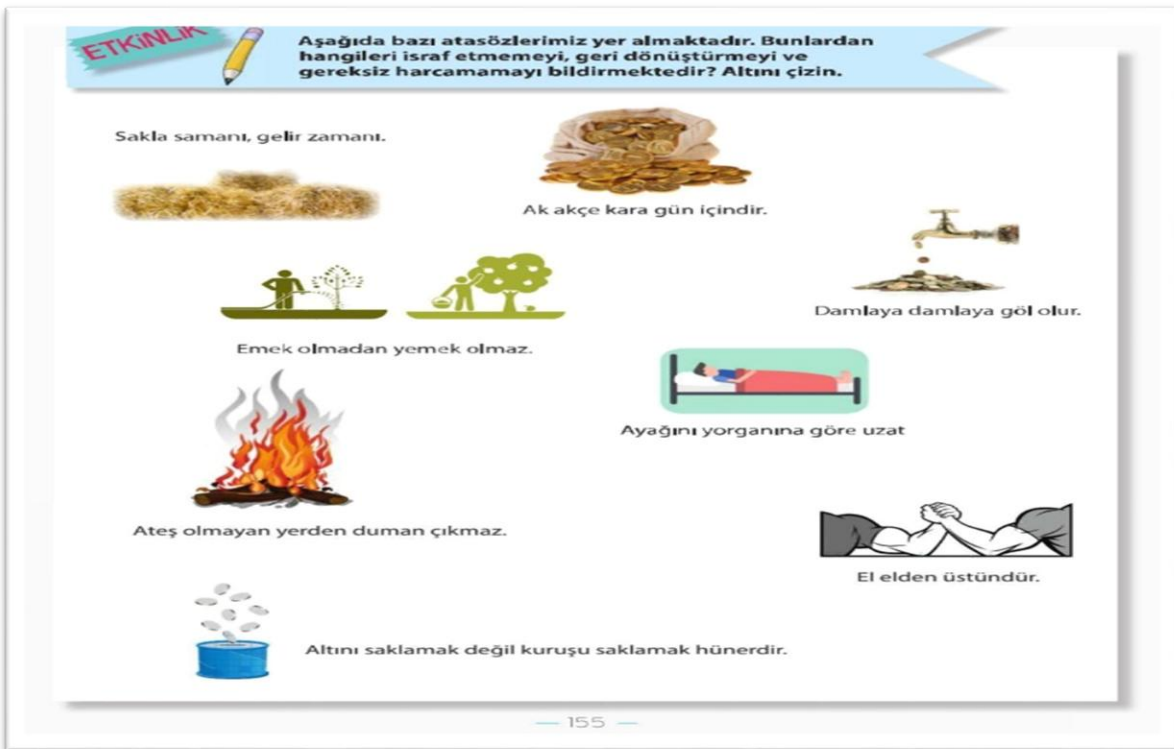
Görsel 15. Bir Oyun Etkinliği ve Yönergeleri (s. 52).

3. tema olan “Oyun ve Eğlence” temasında yer alan bu oyun etkinliğinde oyunun nasıl oynanacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Temanın geri kalanında da pek çok oyun etkinliği benzer şekilde anlatılmıştır.

Görsel 16. Google Haritaları Kullanma Etkinliği ve Yönergesi (s. 130).

Haritalara girildiğinde yazılacak arama komutunun yönergeye eklenmesi, öğrenciler için daha kolay ve anlaşılır olmuştur.

Görsel 17. Bir Atasözü Etkinliği ve Yönergesi (s. 155).

İsrafla ilgili atasözlerinin tespit edilmesinin istendiği bu etkinlikte öğrenci sözün anlamını hiç bilmeseyse bile resimlerden faydalanarak “Bu israfla ilgilidir.” diyebilir. Yedinci sınıf seviyesi için bu etkinliğin tahmin ettirmeye, fikir yürütmeye uygun şekilde tasarlanması etkinliğe bir “merak” unsuru katardı ve öğrenciyi düşünmeye sevk ederdi. Kısacası bu durumda etkinlik ile ilgili problem etkinliğin fazla açık olmasıdır.

Görsel 18. Yönergesi Karışık Bir Proje Görevi Etkinliği (s. 143).

Yönergedeki örnek afiş temada tanıtılan eser ve edebiyatçılardan örnekler içerse de yeterince açık değildir. Bu etkinliğe bakan bir öğrencinin “Tek bir eseri mi tanıtacağım, bir edebiyatçıyı mı tanıtacağım? Tümünü birleştirerek mi tanıtacağım yoksa eser ve kişilerin bir kısmını tanıtısam yeterli olur mu? Tanıtılanlar birbirleriyle ilgili mi görünmeliler, karışık olsalar da olur mu? Benden tam olarak ne isteniyor?” diye sorması mümkündür.

Genel olarak, etkinliklerin yönergelerinde öğrenci seviyesinin üstünde ifadeler ve karmaşıklığa yer verilmediği tespit edilmiştir. Yönergelerin açık ve anlaşılır olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkçe ve Türk kültürü 7. seviye ders kitabının etkinlikleri dört temel dil becerisine göre incelendiğinde yoğunluğun 69 etkinlikle yazma becerisine verildiği tespit edilmiştir. Konuşma becerisine yönelik 33 etkinlik ve okuma becerisine yönelik 34 etkinlik hazırlanmış ve bu iki beceri arasında yakın bir dağılım olduğu belirlenmiştir. Dinleme becerisi için ise yalnızca 17 etkinlik hazırlanmıştır.

Dinleme becerisi, anlama becerileri içinde kabul edilmesine rağmen kişilerin doğru bir iletişim kurabilmeleri açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Kişi ancak karşısındakinin anlattıklarını doğru anlayabilirse buna uygun cevaplar verebilir ve iletişimi ilerletebilir (Çelenk, 2005; akt. Göçer ve Karadağ, 2020, s. 72) Dinleme becerisinin bu kitapta olduğu gibi geri plana atılması durumunda öğrencilerin Türkçe iletişim kurarken bu beceriyi etkili bir şekilde kullanması zorlaşacaktır. Bu sebeple Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında dinleme becerisine yönelik hazırlanmış etkinliklere daha sık yer verilmesi önerilmektedir. Ek olarak, kitapta dinleme becerisine az yer verilmiş olmasına karşın; dinleme etkinliklerinin genellikle “dinleme-izleme” şeklinde hazırlanmış olması da olumlu etkiler oluşturacak bir tercih olmuştur. Böylece birden fazla duyuya hitap edilecek ve daha akılcı kalıcı bir öğrenme sağlanacaktır. Örneğin; bir oyunun nasıl oynandığını okutmak ya da yalnızca dinletmektense oyunu izletmek, öğrencinin oyun ile ilgili daha net bir fikre sahip olmasını sağlayacaktır. Bunda hem işitsel hem görsel alana hitap edilip daha fazla duyunun işe koşulması etkilidir (Pala, 2008; akt. Yeşilyurt, 2020, s. 281).

Konuşma becerisi de dinleme becerisi gibi hem eğitimde hem de günlük yaşamda sık kullanılan bir beceridir. Kişi, hayatının büyük bir bölümünü dinleyerek ve konuşarak geçirir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen kişilerin konuşma becerisine önem vermeleri ve sosyal olmaları gerekmektedir (Emiroğlu, 2013, s. 277). Bu gereklilik, ana dili Türkçe olan öğrenciler için de geçerlidir. Bir öğretim materyali olarak Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları, öğrencinin aktif ve sosyal olmasına önayak olmalıdır. Konuşma becerisi kitapta dinleme becerisi kadar geri plana atılmamıştır ancak günlük hayatta daha çok kullanılmasına rağmen okuma ve yazma becerisi kadar ön plana da alınmamıştır. Bu, düzeltilmesi gereken bir sorundur. Yalnızca etkinlikler açısından değerlendirildiğinde 33 konuşma, 34 okuma etkinliği olduğu görülmekte ancak kitabın bütünüyle bir okuma materyali olduğu hesaba katıldığında mevcut kitap aracılığıyla gerçekleştirilebilecek konuşma etkinliklerinin hacmi daha az olacaktır.

8 temanın 7'sinde yazma etkinlikleri içinde resim çizme çalışmasına da yer verilmiştir ve etkinlikler görsel olarak öğrenen öğrenciler için daha ilgi çekici bir hâle getirilmiştir. Yazmaya karşı olumsuz tutum geliştiren öğrencilerin de motive olma ihtimali bu sayede artmıştır.

Kitaptaki dil bilgisi etkinlikleri incelendiğinde dil bilgisi konularına özel bir başlık açılmadığı ve konuların sezdirilerek aktarılması yolunun tercih edildiği belirlenmiştir. Sezdirme yönteminde öğrencinin konuşurken bilinçsizce uyduğu kuralları bilinçli olarak tanımasının sağlanması ve iletişimde bu kuralların neden gerekli olduğunu anlaması amaçlanır. Dile ait zenginliklerin kullanılarak dil bilinci oluşturulabilir (Alyılmaz, 2010). Ders içi etkinlikler ders verimliliğini artırmaktadır (Tekin ve Polatcan, 2023). Kitapta dilin zenginliğini hissettirecek etkinlikler olduğu gibi bu anlamda herhangi bir verim sağlanmayacak etkinlikler de mevcuttur ve bunlara bulgulara değinilmiştir. Ek olarak, bazı dil bilgisi etkinliklerine geçişlerde kopukluklar gerçekleşmiştir. Bunlar, dil bilgisi etkinlikleri hazırlanırken dikkat edilmesi gereken noktalardandır.

Kitapta yer yer farklı kültürlerle etkileşime, “kültürlerarasılık” bağlamındaki etkinliklere de yer verilmiştir. Kültürel unsurların tek taraflı olarak aktarılması ortaya birtakım yanlış anlaşılmalara çıkarabilir. Öğrenciler, hedef kültürün kendilerine dayatıldığını düşünebilir ve savunmaya geçebilir (İltar ve Korkmaz, 2023, s. 27) Türk öğrenciler için böyle bir durum söz konusu değildir ancak bu öğrenciler de farklı bir ülkede, farklı bir milletle beraber yaşıyor olduklarından; Türklerin yurt dışında mesafeli bir yaşam sürdürdükleri de göz önünde bulundurulduğunda Türk kültürünün farklı kültürlerle bir arada aktarılması isabetli bir tercih olacaktır. Böylece hem uyum sorunu çekme ihtimalleri azalacak hem de kendi kimliklerini unutmamış olacaklardır.

Etkinliklerin yönergeleri incelendiğinde; metin özetleme, konuşma planı hazırlama, münazara yaptırma gibi etkinlikler aşamalara ayrılarak gösterilmiş ve kurallar öğrenciye açık bir dille anlatılmıştır. Teknoloji kullanımı gereken etkinliklerde, oyunlarda ve proje görevlerinde de detaylı bilgilendirme yapılmıştır. Öğrencinin metinden başka bir metine (haber metni, şiir vb.), videoya veya müziğe yönlendirilmesine yarayan karekodlar da kitaba eklenmiştir. Yalnızca bir etkinlikte karışık ve anlaşılması güç bir yönergeye yer verilmiştir. Ayrıca, başka bir etkinlikte de yönerge o kadar açıktır ki öğrenci düşünmeye bile teşvik edilmemiştir. Sayıları az olsa da bu tip durumlara dikkat edilmesi gereklidir.

Temalar özelinde de etkinlerle ilgili tavsiye edilecekler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Metne yeni başlık yazma veya başlığın metinle uyumlu olup olmadığını yorumlama etkinliğine 8 temanın 4'ünde yer verilmiştir. Eşleştirmeler de 8 temanın 4'ünde yer almıştır. Kitapta büyük bir yer kaplamıyor olmasına rağmen eşleştirme etkinlikleri genellikle basit niteliktedir ve ilgi çekmekten uzaktır. Eşleştirmeler yerine farklı tür etkinliklere yer verilse, daha verimli bir öğrenme

ortaya çıkması mümkün olacaktır. Örneğin, bulmaca ve şifre çözme etkinliklerine ise 8 temanın 3'ünde yer verilmiştir. Bu tür etkinlikler öğrencinin eğlenerek öğrenmesini sağlayacak olan etkinliklerdir. Bulmaca çözenin öğrencilere bir mücadele süreci ve sonrasında başarı duygusu sunarak tatmin olma, eğlenme ihtiyaçlarını karşıladığını ifade eden araştırmacılar mevcuttur (Badger vd. 2010; akt. Öztürk, Gök ve Takımcıgil, 2013, s. 57) Öğrenciye bilgiyi aktarıp pasif bir biçimde problemi çözmesini beklemektense bilgiyi üretmeyi veya bilgiye ulaşmayı öğreterek hayatları boyunca problemlerini aktif olarak çözme becerisini kazandırmak daha verimli bir öğrenme sağlayacaktır (Sünbül, 2011; akt. Yeşilyurt, 2020, s. 277) Buna yönelik olarak son tema hariç tüm temalarda araştırma yapmaya yönlendiren etkinliklere yer verilmiştir. Bunlardan iki tanesi ise röportaj yapmayı, çevreye soru sormayı gerektiren araştırmalardır. Bu sayede öğrencinin güncel hayatla bağ kurarak aktif bir şekilde öğrenmesi sağlanmıştır. Ayrıca, kitapta yer verilen proje görevleri de bu işlevi üstlenmiş ve öğrenilenlerin güncel hayata transfer edilmesi hususunda uygun bir örnek oluşturmuştur.

2. Etkinlikler, kültürel unsurlar bakımından incelendiklerinde her temada çok sayıda kültürel unsura yer verildiği gözlenmiştir. Aile yapısı, çocuk oyunları, bayramlar, coğrafi özellikler, yardımlaşma kültürü, sanat / edebiyat gibi pek çok konu Türkiye'yle ve Türk kültürüyle ilişkilendirilerek işlenmiştir. Yalnızca 4. tema olan "Bayramlar ve Kutlamalar" da sadece dini bayramlara yer verildiği bulgular kısmında belirtilmiştir. Dini bayramlar aynı zamanda kültürlerarası bir unsurdur, örnek olarak farklı kültürlerde de "Ramazan Bayramı" bulunmaktadır. Kutlanış şekli değişebilir ve bu hâliyle de oldukça büyük önem taşımaktadırlar. Ancak millî bayramlar tamamen milletlere özgüdür. Her millet farklı şekilde kutlar. Temada Türklerin millî bayramlarıyla ilgili etkinliklere de yer verilmesi önerilmektedir.

3. 6. tema olan "Geçmişe Açılan Kapı" da geçmişten günümüze Türklerin yardımlaşma alışkanlıklarına ilişkin örnekler sunulmuştur ancak geçmişten örnekler sunulurken Osmanlı Dönemi'nden öncesine yer verilmemiştir. Türklerde yardımlaşma geleneğinin çok daha eski zamanlara dayandığını gösteren araştırmalar mevcuttur. Bu konuda yapılan detaylı bir araştırmadaki örneklerden birinde (Esin, 1972, s. 79; 1985, s. 12; akt. Aydemir, 2015, s. 228) Uygur beylerinin ve hatunlarının senetle kurdukları 'muyan' müesseselerinde; eğitim olanağı, hastane, yolcular ve yoksullar için kalacak yerler bulunduğu ortaya konmuştur. Dolayısıyla geçmişten günümüze yardımlaşma geleneğinin aktarıldığı bir temada daha eski örneklerle de yer verilmesi gerekmektedir.

4. Sekiz tema boyunca sadece iki türkü, iki şarkı, iki hikâye, bir ninni dinleme etkinliğine yer verilmiştir. Kitapta az sayıda olduğu tespit edilen dinleme etkinliklerinin sayısının, kültürel unsurları kazandırmaya yönelik dinleme etkinlikleri aracılığıyla artırılması da bir seçenektir. Türk kültüründe masallar, efsaneler, fıkralar, âşık atışmaları gibi dinletilmesi / izletilmesi mümkün olan çok sayıda anlatı ve gösteri bulunmaktadır.

5. Deyim ve atasözleri içeren etkinliklere 4 ve 5. temalar haricindeki tüm temalarda yer verilmiştir. Bir söz varlığı unsuru olan deyim ve atasözlerine mümkünse her temada yer verilmesi ve öğrencilerin söz varlığının geliştirilmesi önerilmektedir.

6. Yalnızca son temada bir münazara etkinliğine yer verilmiştir. Münazara, öğrenciye hem özgüven kazandırır hem fikrini düzgün ifade etmeyi ve tartışma esnasında saygılı davranmayı öğretir. Özellikle kendini ifade etme noktasında Türkçe öğretimi için yarar sağlayacak bir konuşma etkinliğidir. Eğitim esnasında bu konuşma türünün kurallarının iyi kavranması etkinliğin verimli olması açısından gereklidir.

Etkinliklerin genel özellikleri incelendiğinde; dil bilgisi etkinlikleri dışındaki etkinliklerin temalara konuyla bağlantılı bir şekilde dağıldığı, etkinlikler arasında bir kopukluk olmadığı tespit

edilmiştir. Ancak bazı etkinliklerin pedagojik olarak problem teşkil edebileceği tespit edilmiş ve düzeltilmeleri önerilmiştir. Ek olarak; bazı etkinliklerde de tekrara düşülmüştür. Tekrarlayan uygulamalar, öğrenci için sıkıcı olma potansiyeli taşımaktadır. Dolayısıyla, tekrardan kaçınılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (1990). *Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim 1*. TDK Basımevi.
- Aksoy, E. (2010). Almanya’da yaşayan üçüncü kuşak Türk öğrencilerin kimlik algılamaları ve buna bağlı olarak karşılaştıkları ayrımcılık sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 12(12), 7-38.
- Alyılmaz, C. (2010). Türkçe öğretiminin sorunları. *Turkish Studies*, 5(3), 728-749.
- Aydemir, A. (2015) Divanü Lugati’t-Türk’te sosyal yardımlaşma ve dayanışma. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(2), 226-240.
- Baskın, S., & Toyran, M. (2021). Yurt dışında yaşayan Türkler ve Türkçe eğitimi: İngiltere örneği (Genel durum, sorunlar ve öneriler). *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(4), 1128-1150.
- Büyükkiz, K. K., & Güler-Yıldız, A. G. (2021). Araştırmalar ne diyor? Yurt dışındaki Türk çocuklarına Türkçe öğretimine yönelik yapılan lisansüstü araştırmalarının değerlendirilmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 9(2), 81-95. <https://doi.org/10.35233/oyea.953118>
- Çankaya, Z. Ç. (2015). *Kişilerarası iletişimde dinleme becerisi*. Nobel Akademi Yayıncılık.
- Çevik, A., & Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272-286. <https://doi.org/10.16916/aded.288848>
- Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 263-74.
- Emiroğlu, S. (2013). Konuşma eğitimi, (Editörler, s. M. Durmuş ve A. Okur), *Yabancılar Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (ss. 277-291), Grafiker Yayınlan.
- Esin, E. (1972) ‘Mıyanlık’, *Malazgirt armağanı*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Göçer, A., & Karadağ, B. F. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde iletişimsel becerilerin geliştirilmesi durumunun incelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 71-80. <https://doi.org/10.21666/muefd.686282>
- Güneş, F. (2017). Türkçe öğretiminde etkinlik yaklaşımı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(1), 48-64. <https://doi.org/10.16916/aded.286415>
- İltar, L., & Korkmaz, C. B. (2023). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yaklaşım ve yöntemler*. K. İlgün (Ed.) *Kültürlerarası Yaklaşım* (ss. 25-42). Pegem Akademi.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kurudayıoğlu, M. (2019). *Türkçe ve Türk kültürü 7*. Talim ve Terbiye Kurulu.
- Okur, A., & Yavuz, G. (2022). *Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki dört temel beceri ve dil bilgisi etkinlikleri üzerine bir inceleme (5. seviye örneği)*, R. Eryılmaz, N. Karacan, A. Canbulat, A. T. Eş. (Ed.) [Sözlü sunulmuş bildiri], 14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı içinde (60-70. ss.) Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Antalya, Türkiye.

- Öztürk, E., Gök, S., & Takımcıgil, S. (2014). Bulmaca temelli öğrenme. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), 48-63.
- Pala, A. (2008). Öğrenme ve öğretim ilkeleri. Ş. Tan. (Editör) *Öğretim İlke ve Yöntemleri* içinde (ss. 33-67). Pegem Akademi.
- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Öneren-Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sünbül, A. M. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Şen, Ü. (2010). Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dili eğitimine yönelik Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılan çalışma ve uygulamalar. *Journal Of World Of Turks*, 2(3), 239-253.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024). *Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları*. Erişim adresi <https://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler.tr.mfa> 30.04.2024 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. MEB. (2024). *Yurt dışında görevlendirilecek öğretmenler ve öğretim elemanlarını seçme sınavına ilişkin başvuru kılavuzları* yayımlandı. Erişim adresi <https://www.meb.gov.tr/yurt-disinda-gorevlendirilecek-ogretmenler-ve-ogretim-elemanlarini-secme-sinavina-iliskin-basvuru-kilavuzlari> [yayimlandi/haber/35761/tr#:~:text=Kılavuza%20göre%2C%20yurt%20dışında%20429,27%20Aralık'a%20kadar%20yapılabilir%2008.02.2025](https://www.meb.gov.tr/yurt-disinda-gorevlendirilecek-ogretmenler-ve-ogretim-elemanlarini-secme-sinavina-iliskin-basvuru-kilavuzlari) tarihinde erişildi.
- T.C. MEB İsveç-Stockholm Eğitim Müşavirliği (2024). *Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları*. Erişim adresi <https://stokholm.meb.gov.tr/www/turkce-ve-turk-kulturu-ders-kitapları/kategori/1008.02.2025> tarihinde erişildi.
- T.C. MEB Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitimi Genel Müdürlüğü (2024). *Türkçe ve Türk kültürü dersi programı*. MEB.
- Tekin, E., & Polatcan, F. (2023). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metin yazarlarının biyografileri hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 4(3), 320-333. <https://dx.doi.org/10.46321/bugu.130>
- Yeşilyurt, E. (2020). Öğretmenin pusulası: Genel öğretim ilkeleri. *EKEV Akademi Dergisi*. 24(83), 263-288.

Extended Abstract

This study aims to evaluate the pedagogical quality of the activities found in the Turkish and Turkish Culture textbooks prepared by the Ministry of National Education (Tur: MEB) for Turkish students living abroad. The primary focus is to assess how effectively these materials facilitate accurate acquisition and retention of the Turkish language and culture. Given the limited number of studies addressing the Turkish and Turkish Culture textbooks published in 2019, this research also seeks to contribute to the literature by offering new insights into the evaluation of such instructional materials.

This study shares thematic similarities with the research conducted by Alparslan Okur and Gamze Yavuz (2022), titled An Investigation on Four Basic Skills and Grammar Activities in Turkish and Turkish Culture Textbooks (5th Level Example). However, the present study distinguishes itself by analyzing a different grade level-the 7th level-and placing specific emphasis on activity instructions

rather than merely examining formal textual elements. Additionally, visual documentation from selected activities has been included to support the analysis.

The research adopts the document analysis method, a qualitative research approach. The 2019 edition of the 7th-level Turkish and Turkish Culture textbook was selected from among the available volumes and analyzed in depth. Activities in the textbook were examined under four main categories: (1) four basic language skills, (2) grammar activities, (3) cultural elements embedded in the tasks, and (4) the clarity and structure of instructional guidance.

The distribution of activities related to the four basic language skills was numerically tabulated by theme. A total of 69 writing, 34 reading, 33 speaking, and 17 listening activities were identified. Because some tasks targeted multiple skill areas, data were classified accordingly. For instance, an activity requiring the student to write a title for a text was counted as both a reading and writing task. Activities such as drawing, logo design, and puzzle-solving were categorized under writing, while matching exercises were treated as reading comprehension tasks. Some listening tasks also involved visual input (e.g., videos), but for simplicity, all were recorded under the general “listening” category in the table.

Grammar activities and cultural content were also tabulated thematically but evaluated through qualitative descriptions. Instructions were reviewed in terms of their clarity and accessibility, though these were not tabulated. Select activity examples were presented visually to support interpretation and commentary.

The findings indicate a significant lack of listening and speaking activities, suggesting the need for their expansion. The study also recommends replacing repetitive and ineffective exercises with more engaging and motivational alternatives. In two instances, pedagogically problematic content was identified, and consultation with pedagogical experts was advised. While the textbook attempts to present grammar through intuitive learning, certain activities were found insufficient for developing learners' metalinguistic awareness. Additionally, there were notable disconnections between the transitions from one activity to another, indicating a need for structural refinement.

In contrast, the activities were found to be rich in cultural content. The study advocates for the inclusion of more authentic, culture-based listening materials. Intercultural elements-such as tasks involving interaction with different cultures-were also observed. Idioms and proverbs were included in all units except Units 4 and 5; however, it is recommended that such vocabulary-rich expressions be integrated into every theme to enhance students' lexical development.

With regard to activity instructions, most were presented in clear and accessible language. Complex tasks such as summarizing texts, preparing speeches, or organizing debates were broken down into manageable steps, and students were provided with detailed procedural guidance. Tasks involving the use of technology, games, or project work were also well-supported. The textbook includes QR codes linking students to additional materials (e.g., news articles, poems, or music), thus encouraging intertextual engagement. Only one activity contained overly complex instructions, while another was so prescriptive that it limited student autonomy. Nevertheless, the majority of the instructional language was deemed clear, informative, and student-centered.

In conclusion, while the 7th-level Turkish and Turkish Culture textbook exhibits strengths in cultural content and instructional clarity, it demonstrates weaknesses in promoting oral language skills and grammar awareness. The study provides concrete recommendations for enhancing the quality and pedagogical alignment of the activities and contributes to the broader discourse on instructional material development for Turkish learners abroad.

